

Hikmet Yurdu, Yıl: 5, C: 5, Sayı: 10, Temmuz – Aralık 2012/2, ss. 275 - 300

Nâmık Kemâl'in Rüyâsı

Namık Kemal's Dream

Sena Tekin Bağcı
Edebiyat Öğretmeni
senatekin44@hotmail.com

Özet

Osmanlı Devleti'nin son yüzyılında yaşananlar aslında süreç içerisinde gelişen bir takım siyasi hadiselerin sonuçları olarak değerlendirilmelidir. Hatta bu buhranlı dönemi birkaç faktöre bağlamak da mümkün değildir. Biz bu çalışmamızda, bir edebiyatçının son yüzyıla bakışını ortaya koymaya çalıştık. Nitekim Nâmık Kemâl'in son yüzyıldaki siyâsi hadiselerde yer alması, bu çalışmayı belki daha önemli hale getirecektir.

Anahtar Kelimeler: Namık Kemâl, Osmanlı, Osmanlı Siyaseti, Tanzimat, Edebiyat

Abstract

Actually, the events in the last century of the Ottoman Empire, should be regarded as results of political events. Even the most depressed period, this is not possible to attribute this to several factors. In our study we tried to reveal a view of literary figures last century. Indeed, Namık Kemal's take place political happenings in the last century, this work will probably become more important.

Keywords: Namık Kemal, Ottoman, Ottoman Policy, Tanzimat, Literature

Giriş

XIX. asır Osmanlı İmparatorluğu açısından oldukça buhranlı bir dönemdir. Osmanlı İmparatorluğu, adalete dayanan; padişah, paşa ve ulemanın hâkim olduğu bir sisteme sahiptir. Bu sistemle Müslüman Osmanlı, Hıristiyan Avrupa'yı tanıyor, onunla temas kuruyordu. Ancak, XVII. ve XVIII. Yüzyıllardan itibaren Osmanlı, fetihden aldığı enerjiyi kaybetti. Enerji kaybolunca sistemin işleyişi durakladı. Dolayısıyla iç ve dış problemlerini çözme kabiliyetini yitirdi. Problemlerini çözmede aciz kalması ve bu arada Avrupa'nın üstünlüğü ele geçirmesi karşısında "paniğe" kapıldı. Bu panik durumu, Osmanlıyı içe kapanma ve dışa açılma konusunda tereddüde sevk etti.¹ Bu çaresizlik içinde Osmanlı Devleti gayr-i müslimlere imtiyazlar tanıdı. Ve tamamen olmasa da siyasette, devlette onlara yer verildi. 1789 Fransız İhtilalinden hemen sonra yaşanan Napol-

¹ Geniş bilgi için bkz: Bayram Kodaman, **Türk Modernleşme Sempozyumu**, Ankara 2005.

yon savaşları, Sanayi devriminin meydana getirdiği kaos ve kargaşa sonucu çıkan isyanların kanlı şekilde bastırılması Osmanlının çöküşünü hazırlayan bir diğer etkidir.² Ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan çıkmazda olan İmparatorluk dış güçlerle uğraşmanın yanında Bab-ı Ali'nin sorunlar karşısında takındığı tavır nedeniyle de zor durumdadır. "Hasta Adam" olan Osmanlıya müdahale için birçok önlemler alınmış ve böylece Tanzimat Dönemi adı verilen Yenileşme dönemi başlamıştır. Yenileşme Dönemi hem kavram olarak hem edebi açıdan hem de siyasi açıdan yeniden adlandırılan bir dönemdir. Tanzimat dönemiyle birlikte gelen hürriyet ve eşitlik aslında uygulamada bir eşitsizliğe dönüşmüştür.³

Tanzimat'ın bir başka önemli özelliği devletin amacını, kurumları gibi ikileştirmiş olmasıdır. Bu nedenle Tanzimat fikirlerin çatıştığı bir bocalama dönemidir.⁴

Bu bocalama döneminde hükümetin baskıcı tavrı Namık Kemal'in eleştirdiği konuların başında gelir. Hatta sürgünde olduğu Magosa'dan hükümete yazdığı mektuplarında bunu açıkça söyler:

*"Fermanın hükümlerine bakarak, buraya ıslah için gönderilmişim... Allah sebep olandan razı olsun! Adaletin şanına yakışan da bizim gibi eşkıyayı söyletmeksizin, böyle sevecenlikle terbiye etmektir."*⁵

Namık Kemal Modern Türk edebiyatı söyleminin kurucularındandır. Yenileşme döneminde; siyasi kimliğiyle padişahın karşısında, Jön Türkler adı verilen genç bir oluşumun yanındayken, edebi kimliğiyle hak, adalet, hürriyet gibi kavramların halka aşılması yolunda çalışmalarda bulunuyordu. Dönemin önemli konularından olan Kanun-i Esasi'nin oluşturulması için komisyonlarda yer alıyordu. İşte tüm bu kimlikleri onun edebi kişiliğine yansımıştı. Onu tarih sahnesinde unutulmaz kılan en önemli kimliği eleştirel kimliğidir.

"Namık Kemali önüne çıkan ilk ağaca asmalı,
Sonra karşısına geçip ağlamalı."

Fuat Paşa

² Atilla Doğan, **Etik Sempozyumu**, 'Son Dönem Osmanlı Düşüncesinde Yeni Etik Arayışları', Sakarya 2003, s. 51-77

³ Bayram Kodaman, **Avrupa Emperyalizminin Osmanlı İmparatorluğu'na Giriş Vasıtaları**, Ankara 1980, s. 117

⁴ Halil İnalçık, **Osmanlı Devleti, Toplum ve Ekonomisi**, İstanbul 1993, s. 45, 46

⁵ Geniş bilgi için bkz: Fevziye Abdullah Tansel, **Namık Kemal'in Hususi Mektupları I**, İstanbul 1967

Her şeyi bu kadar yakından takip edip de kayıtsız kalması mümkün değildir. Kayıtsız kalmamak bir yana üslubu da çok serttir. Kemal, Fuat Paşa'nın da dediği gibi susturulması gereken ama aynı zamanda da çok büyük bir kayıptır:

*"Gaye için mücahede, teceddüt için mücadele; eski edebiyatı batırmak, yeni edebiyatı muzafer etmek için mücahede ve mücadele, işte onun tenkidî budur, onun münekkitliğinde kuvvet olan, kıymet olan, irtifa ve itila olan bu esas mihverdir, yoksa onun tenkidini afakî bir rükûdetle düşünür, ondan böyle durgun bir afâkiyet istersek Kemal'in münekkitliğine karşı her türlü menfî hükümleri verebiliriz, hissiyatına mağluptu deriz, münekkitliği ilmî bir şekilde tedvîn etmedi deriz, fakat bütün bu dediklerimizle onu küçültmüş olmadık, onun tenkidindeki esas zirveyi görmemek suretile kendimizi küçülttük."*⁶

Görüldüğü üzere Namık Kemal'in eleştirisi bir bilimselliğe dayanmaz ancak ona böyle bir yakıştırma yapmak ancak onun kıymetini anlamamaktan ileri gelir. Yeni edebiyatı öne çıkarmaktaki amacının sadece edebi açıdan olduğunu düşünmek yanlıştır. Yaptığı tenkitlerle tüm alanda bir bütünlük içinde yapılan yeniliklerin önemli olduğunu savunur. Bu yeniliklerin en önemlisi hürriyettir. Çünkü esaret insanın taşıyabileceği en ağır yüküdür.

"Namık Kemal'in Rüyası" Mısırdaki yayınlanmış olduğu düşünülen Kemal'in siyasi görüşlerini ortaya koyduğu bir makaledir.

Namık Kemal 1289 senesinde Safer ayının on dördüncü gecesinde gördüğünü söyleyerek başlar makalesine:

"Bin iki yüz seksen dokuz senesi saferinin on dördüncü gecesini gördüm bir ruya."

Ruyasında kendini bir sahrada bulan Kemal dehşetin içinde bulutların arasında çok güzel bir kızın ortaya çıktığını görür:

*"Bu çehre mutlaka benim evvel gördüğüm bir simadır. Yine kendi kendime dedim ki bu bir peri ya melek olacak..."*sözleriyle bulutların arasından çıkan kızın Kemal'in her zaman özlemine duyduğu hürriyetin timsali olduğunu belirtir. "Hürriyet Perisi" hayali bir peridir. Edebiyatta ilk defa kullanılan bu motif Volney'in Tedmür Harabeleri'nden kaynaklanır.⁷

Ve hürriyetin ağzından halkın içinde bulunduğu gaflet uykusundan uyanmaları

⁶ İsmail Habip Sevük, *Edebi Yeniliğimiz*, İstanbul 1935, s. 55-80

⁷ İsmail Parlatır, *Rüya'nın Fikir Örgüsü*, Ankara 1993, s. 12

için bir nutka başlar:

“Ey habigedan-ı gaflet!Ey melufan-ı sefalet!...”

Halkın derin bir uykuda olduğundan yakınan Namık Kemal, bu gaflet uykusunda olanların hareket etmek isteseler de bunu yapamayacaklarını, gerçekleri hiçbir zaman anlayamayacaklarını söyler. Bununla birlikte bu dönemde bozulan devlet erkânının ve memurlarının durumunu da yargılar: *“Çevresindeki memurların yolsuzluğunu, müteahhillerin hırsızlığını anlatırken bu kötülüğe mektuplarıyla dikkat çekeceğini ve toplumsal öfke uyandıracığı umudunu besliyordu.”*⁸

Herkesin kendini düşündüğünü, karnını doyurmak için el etek öptüklerini anlatır. Kimsenin fikirlerini konuşmadığını içinde bulunulan duruma göz yumduklarını hürriyet timsali kızın ağzından okuyucuya anlatır.

“Yüzünüzü okşayan Tahir elleri ısırmak, başınıza pençe vuran murdar ayakları yalamak kendinizce melekât-ı rasihadan olmuş.”

“Ecdadınız eğilirse Halık’a secde etmek veyahud kılıca dayanmak için eğilirdi.Sizin ise karımız bir takım mahlukatın menfaat namına ayağını öpmek için secdeye kapanmaktan ibarettir.”

Yüzünü hürriyetinden yana çeviremeyen halk endamlı bir kız görünümünde olan hürriyet tarafından eleştirilir. Esaretin demirini boynunda taşıyan halkın hürriyetten korkar olması tuhaftır Namık Kemal için.

“Acaib değil midir ki bana bir niğah etmeğe tahammül edemiyorsunuz da bu kadar okka demiri boynunuzda taşımaya tahammül edebiliyorsunuz!..”

Halkın tek bir amacı vardır; içinde bulunduğu durumu muhafaza etmek..Aslında razı olması gereken bu durumu sürdürmek değil değiştirmek için fikirlerini birleştirmektedir.

“...hasıl olan telahuk-ı efkar sayesinde ihata-i malumatta bir adam bir millet,bir millet ise bir alem kadar iktidar gösteriyor..”

Bir araya gelen insanlar ve fikirleri dünyayı değiştirmeye muktedirken ülkenin buhranlı dönemlerinde yapılan yanlışlara razı olmak Namık Kemal’e göre değildir. Bu nedenle edebiyatın ve gazetelerin halk üzerindeki etkisini kullanarak halkı aydınlatmaya çalışır.

⁸ Geniş bilgi için bkz: V. Stambulov, *Hürriyet Savaşçısı Namık Kemal*, Ankara 2007

Geçmişe bağlı olmak, büyük Osmanlı İmparatorluğu'nun izlerini sürdürmek onurlu bir davranıştır. Fakat tek başına yeterli değildir. Bu sadece geçmişi yaşatmaktır. Eğer Allah, Sâni-i Kudret, bunun doğru olduğunu düşünseydi gözü insan yüzünde ön tarafa değil arkaya yapardı. Ecdad ile övünmek eslaf-perestliktir. Bu nedenle evlatlarına iyi bir gelecek bırakamayan nesiller unutulmaya hatta kötü hatırlanmaya mahkûmdur.

"Bu alem,alem-i terakki iken evladını kendine faik edemeyen pederler meftuniyete değil,hayır ile yad olunmağa bile layık olamaz."

"Eslafınıza müesser-i celileri için bu kadar tahassür gösteriyorsunuz, ya ahlaflımız sizi hangi eserlerinizle yad itsün?"

Geçmiş için bu kadar özen gösteren bir toplum, gelişmelere bu kadar duyarsızken gelecek nesillere bırakacak hiçbir şeyleri olmayacaktır. Bu da çok büyük bir bencilliktir.

Evlatlarını düşünmeyen bir toplum yok olmaya mahkûmdur. Çünkü kalacak olan eserler zamanla kaybolup gidecektir.

Namık Kemal'in bu sözleri onun tamamen eski karşıtı olduğu fikrini doğurmalıdır. Çünkü O eskinin tamamen reddi yerine doğru yönlerinden yararlanılması gerektiğini savunur.

Ömer Faruk Akün "Namık Kemal" makalesinde bu konuya oldukça geniş yer vermiş ve eskiye bakış açısını ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır.

Namık Kemal ruyasının ilk bölümünde vatan evlatlarının yarısına seslenen hürriyet ikazlarından sonra çalışkan ve vatansever vatan evlatlarının kendisini dinleyeceğini düşünür. Yapılacakların şimdi olmasa da gelecekte mutlaka kendini göstereceğini söyler.

"İmarına çalıştığınız şehristan-ı temeddün daha tesisine yeni başlanmış olmak cihetiyle şimdilik kabristan gibi mahuf, taş toprak gibi muhakkak görünüyor. Fakat bilmez değilsiniz ki istikbalde nasıl bir Firdevs-abad- saadet olacaktır."

Bu konuşmalardan sonra kalabalığın gözünde güzel bir hayal belirdi.

"Şehirler ve yollar aydınlık, evler saraylar kadar süslü, kaleler kadar sağlamdır. Demiryolları ve caddeler çoğalmış, halkın refah seviyesi yükselmiştir. Herkes her gün yeni bir fikir icat etmektedir. Herkesin evinde telgraf vardır..." gibi hayallerini halka gösterir. Bu da Namık Kemal'in ne kadar ileri görüşlü olduğunu gösterir.

Bu hayaller içinde hürriyet geldiği gibi bulutların arasında kayboldu. Bu hayal yazarı öyle mutlu eder ki uyandıktan sonra tekrar uyuyup rüyaya kaldığı yerden devam etmek ister.

“Uykudan o hayalat-ı ruh-perver içinde uyandım. O derece sevdazade-yi inbisat olmuşumki tekerrür-i menam ile iade-i rüyayı kabil olurmuş gibi yine gözlerimi kapayarak pişgah-ı nazaraya çekilen perde-i zalam arasında gördüğüm alem-i kemalatın bir daha temasına saatlerce çalıştım.”

Rüya metninin temelinde iki önemli kavram vardır. Bunlardan biri hürriyet, diğeri vatan’dır. Hürriyet perisi çekilirken vatan tasvirleri ön plana çıkar. Onun hürriyet fikri halk iradesine dayanır. Ve bu irade bir temsilci aracılığıyla olur:

“Bir ümmet hür olmaz ta ki onun efradı hukuk-i şahsiye ve hukuk-i siyasiyesine malik olmaya. İnsanın hukuk-i şahsiyyesi can ve mal ve namusundan her cihetle emniyetidir...”

Namık Kemal tam bağımsızlığı istemiş fakat bunun Batıdaki uygulanış şeklini kabul etmemiştir. Osmanlı-İslam geleneği içinde düşündüğü rejime şeriat kanunları içinde yeni bir çözüm yolu aramıştır.⁹

Namık Kemal’in inancı bu rüyanın bir gün mutlaka gerçek olacağıdır. Hürriyet bulutların arasında ulaşılmaz olmak yerine yeryüzünde halkın arasında olmalıdır. Nefes kadar hayati, su kadar gereklidir. Vatan, millet, hürriyet aşkı, milli mücadele Namık Kemal’in karakteristik özelliklerindedir. Genellikle coşkulu bir söyleme sahip olan Namık Kemal bu makalesinde hürriyeti konuştuğu bölümlerde lirik bir söyleyişe sahiptir. Halkı gaflet uykusundan uyandırmak için etkili bir söyleyişle konuşturmuştur.

Namık Kemal estetik yönünden çok kendinden sonra gelenleri ahlaki, fikri yönden etkilemiştir. Onu döneminin diğer fikir adamlarından ayıran en keskin özelliklerinden biri üslubu ve anlatım tarzıdır. Düz bir anlatımla halka öğüt vermek yerine bir rüyayla halkı etkilemeye çalışır. İnsana insan olmanın sorumluluğunu hatırlatmaya çalışır ve bunu mizacıyla aynı doğrultuda yapar. Onun coşkulu söylemi coşkulu mizacının sonucudur.

Sadık Tural, Namık Kemal’in halkı aydınlatmanın yanında kendi siyasi düşüncesini hakim kılmak istediğini söyler.

⁹ Nevin Önberk, *Namık Kemal’de Özgürlük Fikri*, Ankara 1993, s. 30

Namık Kemal toplumun mazi uykusunda olduğunu ve istikbal sabahına uyanamadıklarını eleştirir. Bu rüyanın bir başka önemli tarafı da fabrikalarla, yollarla kurulu bir ülkenin geleceğini görmesidir. Dönemi açısından bir ütopya gibi görülse de bu rüyanın yıllar sonra gerçekleşmesi sevindiricidir. Ancak kendi dönemi içinde değerlendirilirse Abdülhamid'in istibdat rejimiyle birlikte bir rüyadan öteye gidememiştir. Çünkü hükümdar halkla olan ilişkilerini baskıcı rejim altında sağlamaya çalışmıştır. Bu da sürgünleri ve cezaları ortaya çıkarmıştır. Bu tutum Doğu-Batı kültür köprüsünü kuramamıştır. Aksine aranılan modelin geçmişte olduğu sonucuna varılmıştır.

Bütün bu kaos ortamında Namık Kemal hayatını halk için harcasa da tam olarak başarılı olduğu söylenemez. Halk eğitimsizdir. Verilen hakları nasıl kullanmaları gerektiğini bilmezler.

"Halka rağmen', 'halk için' düşünen bu büyük idealist insanın birçok meselelerde, kendinden öncekilerin koyamadığı en doğru teşhisleri koyduğu görülür."¹⁰

Namık Kemal'in sanat ve özellikle fikir hayatında, "Rüya'nın" önemli bir yeri vardır. Gerek şiirlerinde, gerekse tiyatrolarında yoğun olarak işlediği 'hürriyet' ve 'vatan' temi bu eserinde farklı fikirlerle pekiştirilmiştir.

Bu metni çevirmemizdeki amaç bu büyük düşünürün ileri görüşlülüğünü anlatmak ve Tanzimat döneminin tüm karışıklığına rağmen güzel şeyler yapmaya çalışan aydınlarımızın olduğunu da görmektir.

Namık Kemal'in Hayatına Dair Bir Kaç Söz

Namık Kemal'le ilgili en doğru bilgileri Kemal'in oğlu Ali Ekrem Bolayır'ın yazdığı "Namık Kemal" adlı eserde bulmamız mümkündür. Kendi eserini 3 bölümde yapılandıran Bolayır, ilk bölümde Namık Kemal'in çocukluğu ve gençlik yıllarıyla ilgili bilgi verir.

Bizim bildiğimiz adıyla Namık Kemal'in asıl adının Muhammet Kemal olduğunu ve Tekirdağ'da doğduğunu söyler. 9 yaşında Rüşdiyeye başlayan Kemal'in hayatında hocası Şakir Efendi'nin etkisinin çok büyük olduğu bilinir.

Kitapta en dikkati çeken hatıralardan biri şöyledir: Şakir Efendi mektepte padişah Abdülmecit'in de katılacağı bir tören için Namık Kemal'den yetmiş beyitlik bir kasideyi ezberlemesini ister. Namık Kemal, sadece bir kere dinlediği bu kasideyi hemen

¹⁰ Nevin Önberk, a.g.e., s. 33

ezberler. Ancak padişah karşısında bu kasideyi okuyamayacağını, heyecanlanacağını söyler. Şakir Efendi Kerkük ağzıyla:

"Ne, utanır mısın? Onların hepsi mezardaşı oğlum, hepsi mezardaşı!" der:

Namık Kemal "Hocamın bu sözü bana o kadar tesir etti ki merasim günü kasideyi karşımda mezar taşları görür gibi hiç telâş etmeden, en gür sesimle mükemmel bir surette inşaat ettim, sonra da bütün ömrümde gördüğüm padişahlara vezirlere filân bir mezar taşından fazla ehemmiyet vermedim." diyor.¹¹

Annesinin ölümü üzerine babası Tekirdağ'dan ayrılmış ve Kemal'i dedesine bırakmıştı. Devlet memuru olan dedesi de bütün Anadolu'yu dolaşmış ve Muhammet Kemal'i de yanında götürmüştü. İşte bütün bu yolculuklar sırasında Vatan'ın her bir köşesini gören Namık Kemal perişanlıklara şahit olup bunları düzeltmek için yollar aramış olabilir. Oğlu Ali Ekrem'in de dediği gibi düşünmek onun için "marazi" bir haldir. Bu düşünceler onu vatan şairi yapmaya yetmiştir.

Kars'ta bulunduğu süre içerisinde bir şeyhten ders alan Namık Kemal'in eski şiirle, vezinlerle tanışması bu dönemdedir. Hatta ilk beyitini bu derslerden sonra yazmıştır:

"Gelip mektubu mergubun safa bahşeyledi câna
Sürûrundan serim tacı iriştî arşı Rahmân'a"¹²

İlk olarak eski edebiyata ilgi duyan şairin Leskofçalı Galip'in yönlendirmeleriyle toplanan encümen-i şuara toplantılarına katılmış, hatta küçük bir divançe de oluşturmuştur.¹³

Namık Kemal'in Şinasi ile tanışması edebi hayatını tamamen değiştirmiştir. Batı edebiyatının örnekleriyle tanışmaya başlamıştır.(Stambulov, s.73)Şinasi ile tanıştıktan sonra Tasvir-i Efkâr'da yazmaya başlayan şair siyasi makalelerinin yanı sıra edebi makaleler de yazar. Özellikle dille ilgili makaleleriyle öne çıkan Namık Kemal geniş kitlelerce sevilir.¹⁴ Namık Kemal'in üslubu da kalbi kadar Türk'tür ve kimse onun kadar Türkçe yazmamıştır.

¹¹ Ali Ekrem Bolayır, **Namık Kemal**, İstanbul 1930, s, 10

¹² Ali Ekrem, **a.g.e.**, s. 14

¹³ Mehmet Kaplan, **Namık Kemal: Hayatı ve Eserleri**, İstanbul 1948, s. 36

¹⁴ Ramazan Korkmaz, **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara 2007, s. 34

Yazarın bu sözlerinden de anlaşılacağı gibi Şair'in en büyük amacı dili sadeleştirmektir. Türkçeyi Arapça ve Farsçanın etkisinden kurtarmaktır. Eski edebiyatın aksine uzun, anlaşılmaz tamlamalardan hoşlanmaz ve sanatın halk için yapılması gerektiğini savunur.

Namık Kemal'in şairliğinin en önemli özelliği Türk şiirine "vatan, millet, hak, hukuk, adalet, hürriyet, eşitlik" gibi kavramları getirmiş olmasıdır. O bir hatip edasıyla devrin gür sesi olur. Hürriyet Kasidesi, Vatan Şarkısı, Vatan Türküsü, Murabba, Vaveyla bu temalar etrafında yazılmış şiirleridir. Dönemi içinde klasik zevkin etkisinden tamamen kurtulmasa da, gazel, kaside, kıt'a tarzında şiirler yazsa da dönemi içindeki en büyük vatan şairidir.

Namık Kemal'in şairliğinin yanı sıra mektupları da önemli bir yer tutar. Ali Ekrem onun mektuplarının bütün edebi türlerinden daha çok önemser. Çünkü hayatı sürgünlerde geçen babasının en samimi görüşleri bu yazdığı mektuplardadır.

Tiyatro eserlerine baktığımızda ise tamamen Batı edebiyatının etkisini görürüz. Bununla birlikte romantik akımın tesiri hissedilir. Çünkü o dönemde Batıda yazılan bütün eserler romantik tarzda yazılmıştır. Gül Nihal, Vatan yahud Silistre, Akif Bey, Kara Bela, Zavallı Çocuk, Celaleddin Harzemşah olmak üzere altı tiyatro eseri kaleme almıştır. Tiyatrodan sosyal fayda bekleyen ve halkın terbiyesinde ona görev yükleyen Namık Kemal, oyunlarında vatan sevgisini ve siyasal konuları işlemiştir.¹⁵

Roman türünde diğer türlerde olduğu kadar zengin bir çeşitlilik yoktur. Sadece 2 romanı vardır: Edebiyatımızda ilk edebi roman olan "İntibah" ve ilk tarihi roman olan "Cezmi".

Şairle ilgili taradığımız kaynaklara bakarak, hayatı boyunca çeşitli görevlerde bulunan Namık Kemal'in hayatının sürgünlerle geçtiği söylenebilir. Özellikle Kıbrıs ve Rodos sürgünleri hayatında önemlidir. Halk tarafından çok sevilen Kemal'i idam ettirmeye cesaret edemeyen II. Abdülhamit çareyi sürgünlere göndermekte bulmuştur.

Son zamanlardaki en büyük amacı olan Osmanlı Tarihi'ni yazma fikri onu hayatta tutan en önemli sebepken, padişahın eserin basılmasına engel olması hem ruhen hem de bedenen çökmesine neden olur.

---

¹⁵ Ramazan Korkmaz, a.g.e., s. 35, 36 vd.

Rodos adasından Sakız Mutasarrıflığına atanan Namık Kemal'in sağlığı, eserinin basılmasına çıkan engeller nedeniyle gitgide bozuldu ve çok geçmeden öldü.

Genç yaşta hayatını kaybeden Namık Kemal kısa hayatına hem edebi anlamda hem de siyasi anlamda çok şey sığdırmıştır.

Çeviri Yazı

Bin iki yüz seksen dokuz senesi saferinin on dördüncü gecesi görülmüş bir ruya.

Bir dem gaflette bildik tâz u âl-i âlemi

Âlem rüyada çok gördük misâl-i âlemi.

Habdır nîsbetle mazi subh-ı istikbâline

Böyle tâbir eylemişlerdir hayâl-i âlemi.

Bir akşamüstü boğaz içinde deryaya nâzır bir bağ köşküne gitmiş, garibane pencerenin köşesine oturmuştum. Hayâlîme ahvâl-ı âlem, gönlüme bir garip elem geldi. Tenezzün için etrafa baktım. Gördüm ki yem-i eşk ediban gibi aheste-rev olmuş. Badâh-ı gariban gibi gamgin û cigergâh. Eşcarda bir savt-ı hazin var idi güya. Gönlüm gibi eylerlerdi hasret ile âh derya okdur. Lütf û râkend idi. Ki üzerinde olan ufak derya-ı mevceller koyu yeşil bir çemenzâra konmuş bir beyaz güvercin alayı zannolunurdu. Hava o kadar aheste û zan olurdu. Ki yaprakların hareketi ciğerparesinin rahatı için gece uykusundan mahrum olmuş bir şefkatli validenin kalbi söylediği ninnilerden dağınık saçlarına gelen ihtizalar gibi fark olunur olunmaz derecelerde idi.

Bu halde gözlerinin nuru azalmaya başladı.;temâşasının gönlüme verdiği tâab-ı sevdâ-yı asârından zannettim. Bir de semâya baktım ki güneş ikbalinin en revnaklı zamanında daman û giriban paralayarak enz û ehade-i âdeme çekilen felek pür û îzan-ı devlet gibi üzerindeki bulutları yırtı yırtı mağrib-i ihtîfaya bürüdü. Biri kabristan-ı fenadan nîşân verir bir korkunç toprak rengi bağladı. Etrafında yetimlerin kanlı yaşında numûne olacak bir ateşi kızılıktan başka bir şey kalmadı.

Gide gide her tarafa bir dehşet çöktü. Kâînata bir büht û hayret müstevelli oldu. Behaim inleyerek mağaralar yine, kuşlar çağırarak yuvalarına çekilmeye başladılar. Arası biraz geçer geçmez karada bir iki bülbül-i nâlendeden deryada birkaç hanendeden başka sesi işidilir ferd-i âferide kalmadı. Gönlüm bu âşıkane temâşa ile kendinden geçmiş nazarım ise etrafa müstevelli olan muhit-i zûlmetin umk-ı hafâsında kaybolmuş gitmişti. Gittikçe zulmet bir hale geldi. Ki karanlığı elle tutmak kâbîl gibi görünürdü. Sâyesinde eğlendiğim her ağaç nazarımda bir gulyabani şeklini bağladı.

Gûya ki yeryüzü zeminine çekmiş ve yahûd arza çıkmış idi. Gûya ki ölüm matem -i esvabına bürünmüş de meydana uğramış idi. Gûya ki yedd-i kudret şu bir avuç hâki ayırmış da âdem âbad-ı nisyana etmişti. Gûya ki pençelerle seyfi ta'diye sarılan şühedâyı hürriyetin her dem cûşan olan taze hûn olan siyahı bir deryayı bigeran şeklini almış ve emvac-ı tufan huruşuyla dağları taşları ahata ederek hevâ-yı zülme karşı kabarmış kabarmış da bağladığı şekil hâilde döke gelmiş idi. Etrafa bakmak istedim. Halin dehşetiyle nur-ı basar gerçeklerden ayrılmaya cesaret edemezmiş gibi nazarım hiçbir şeye talak eylemedi. Ben ise Yarâb! Bu şerde-i zalam içinde acaba kaç mazlumun kanı dökülür de senden başka kimse görmüyor. Kaç gadarın hançer-i ta'disine su veriliyor. Da senden başka kimse bilmiyor. Kaç yetimin gözlerinden oluklar gibi yaşlar akıtıyorlar. Da senden başka kimse vakıf olmuyor! Kaç dâd-hâh zalim elinden

- Feryâd idiyor da senden başka kimse işitmiyor! Yollar birtakım kara kara hulyâlara müstagrak iken birdenbire bir kıyâmet kopdu.

Yanında oturduğum pencere -mahsûr bir kal'anın gülleye mukâvemet idememiş kapuları gibi- bir tarrâka-i sâmi'a-çâk ile açıldı.

Yüzümü çevirir çevirmez gözüme, a'sâba dokunacak kadar kuvvetli, memleketler ihâta idecek derece vüs'atli, bir 'amûd-ı nûrânî göründü.

Dikkat itdim: meğer ki âfâkı aşub kıyâmetden nişân virecek bir furtuna [fırtına] bulutu kaplamış, bedr-i münevver ise yed-i beyzâ gibi hâriku'l-âde bir kudretle o 'ummân-ı zulmeti ikiye bölmüş. Denize bakdım her mevcine bir cebel-i seyyâl dense revâ idi.

Emvac değil, gûyâ ki kerd-i bâd-ı kıyâmet yekpâre yalçın kayadan mahlûk ölü ölü dağları yerlerinden koparmış birbirine çarpa çarpa eb'âd-ı nâ-mütenâhî içinde sürürdü. Yâhud ki bir koca seng-sâr-ı zelzeleye uğramış muttasıl lerzenâk olur idi.

'Aks-i mehtâb değil, sanki felekde keh-keşân o hâile-i cihân-aşub ile merkezden oynayarak o cibâl-i sergerdân arasına düşmüş nümâyişi her lahzada bir şekli-diğer peydâ iderek [ederek] çalkanırdı, yâhud ki bir 'azametli nehr-i şeffâf o müteheyyic sengistâna tesâdüf eylemiş, çarpına çarpına çağıldısı 'ayyûka çıkararak...

Bir taraftan diğer tarafa akub geçirdi.

Fakat mehtâbın zuhuru da bir lemha-i basra inhisâr eyledi, bir açıldı, bir kapandı, bir daha görünmesi müyesser olmadı...

“Fekâne ...” ânı müte’âkib ortalığı âh-ı garîbânedden şiddetli şimşekler, kerî’i ‘âşikânedden kesretli yağmurlar kapladı.

Rûzgâr esdikçe dehşetde zelzeleyi andırırdı, gök güredikçe kürre-i zemîn iniliyor zannolunurdu, şimşek çakdıkça her sahhâb-ı kesîf, şu’le-feşân olmuş bir yanardağı gibi, görünüyordu.

Bu ‘avâsıf-ı tûfânengîz yarım sâ’atden ziyâde sürmedi. Fakat kürre-i zemîn bir seylâb-ı azîmin sadme-i şiddetiyle yerinden koparak, girdâb-ı hurûşuna tutulmuş bir dağ parçası gibi, emvâc-ı zulmet içinde yuvarlanur dururdu. Karanlık o kadar uzadı ki hâtır iktisâb-ı edebiyet eylemesinden endîşeye düşse veyâhud bu gicenin sabâhı ferdâyı kıyâmetdir zannolunsa revâ idi.

Ben ise hengâmenin a’sâbıma virdiği ıztrâb ve gönlüme getirdiği inkıbâz ile bütün bütün mahrûm-ı erâm olarak zamân-ı fecre kadar lâ-yenkati’ odanın içine dolaşur ve her iki dakıkada bir kerre İmriü’l-Kays’ın “illa eyyühâ’l-leyli’t-tavîli... [Arapça bir beyit]” beytini tekrâr ider idim.

‘Âkîbet yorgunluk vücûduma galebe itdi. Göz kapaklarım –yasdığına dayanmış hastalar gibi– durduğu yerde önüne önüne yığılmağa başladı, odanın bir köşesine uzandım, derhâl uyumuş kalmışım, ama o ne hâb-ı hayât-efzâ idi, iki yaşında bir ma’sûm vâlidesinin memelerine dayansa veyâ yirmi yaşında bir sevdâzede ma’sûkasının saçlarına bürünse yine bu kadar safâ-perver bir uyku geçirebilmek ihtimâlin hâricindedir.

Bir rü’yâ gördüm, öyle hayâle bin hakikat fedâdır. Pek az zamân sürdü, öyle temâşânın her dakikasına bir ‘ömr-i beşer kurbân olsun. “În ki mî bînem be bîdârist... [Farsça bir mısra]” gûyâ bir sahrâda imişim. Güneş henüz ufukdan çıkmağa başladı. Fakat ziyâsı bizim bildiğimiz gibi değil, mâyi’ hâline gelmiş idi. Uğradığı yerleri şa’şa’asına gark ider idi. Elvân bizim gördüğümüz gibi değil gûyâ ki bir cevher-i seyyâl olmuşdu. Bir cisme ta’alluk itmese de yine meydânda gibi görünüyordu.

Bir hâlde ki iki üç dakîka geçer geçmez ağaçlardan, çiçeklerden, dağlardan, taşlardan, yerlerden, göklerden nur akmağa, renk yağmağa başladı. Yapraklar televvünde ber-râber seherden, [silik] iltimâ’ da bir rencim-i münevverden nişân virdi.

Tepelerde yarım ay büyüklüğünde incüler delinmiş, içinde nîce bin mürğ-i buka-lemun renk-i âşiyân tutmuşidi.

Derelerde dağ parçası kadar elmaslar oyulmuş, derûnunda nîce bin behîme-i şebtâb iltimâ' sığınmışdı.

Sabâhın feyzi bir derecede idi ki insân her dakîka geçdikçe gûyâ ki vücûdunda rûhu büyüymüş ve hayâtı bedeninden taşacak sûretde tezâyüd idiyormuş gibi bir hâl-i hiss iderdi. Gûyâ ki hayât eczâ-yı 'âlemin 'umûmuna sirâyet itmişdi.

Gançeler bülbül gibi daldan dala uçarak şakırdı. Semenler kebuter gibi havâda perende atarak dem çekerdı.

Etrâfıma bakdım, ebnâ-yı vatanın nısfından ziyâdesi orada ictimâ' itmiş zannolunabilecek kadar azîm bir izdihâm mevcûd idi.

Kudretin böyle mâ-fevka't-tabî'a bir ârâyiş-i rengârenk ile izhâr itdiği bedî'a-i a'câzî (i'câzî?) temâşadan herkes bir sûretle lezzetyâb-ı safâ iken ufukda gâyet hafif bir âteşî bulut peydâ oldu.

Ağır ağır açılmağa başladı, arasından putperestler nazarında "İlâhetü'l-hüsn" i'tibâr olunabilecek bir nâzenîn göründü.

Gide gide kız doğruldu. İçinde yatdığı bulutu diz kapaklarından göbeğinin üstüne kadar vücûdına sardı, ucunu sağ omzundan atarak memelerinin arasına indirdi, kendi uzun boylu, ten-dürüst, merdâne yapılı bir kız idi.

Bir nûrânî cemâline, bir hüsnündeki tarâvete bakılsa bir bakışda günei, bir bakışda nev-bahâr insan şekline temessül itmiş zannolunurdu.

Penbe vücûdına dağılan sırma saçları fecr üzerine yayılmış hayât-ı şu'leden fark olunmazdı. Gözleri her bakışda göklerin en mestûr olan a'mâk-ı hafâsına girer taharrî-yi esrâr ider gibi görünüyordu. Dehânına dikkat olursa ibtisâm-ı sabâh, gerdanından göğsüne doğru nazar olursa amûd-ı sihr-i (seher-i?) cismânî bir [bir re harfi fazla gibi görünüyor, değilse "birer" kelimesi var] vücûda ıtlâk olunmuş denilirdi. Meme değil gûyâk ki kars-ı kar ikiye bölünmüş de her biri göğsünün bir tarafına konulmuşdi.

Cismi o derece şeffâf idi ki büründüğü bulûtun her taraftan 'aks-i elvânü görünüyordu. Buluta sarınur sarınmaz giysüleri ürperdi , arslan saçına benzedi, cebhesi parladı, bir nûr-ı âl içinde kaldı. Kaşları bir derece çatladı ki nazarlarda " İşve tutmuş dâmeninden fitne girmiş oraya (araya?) * Gelmiş ebrûlarına mestâne hançer hançere" beytinde olan tasavvur-ı şâ'irâneyi tasvîr idi. Gözleri, nur nazarının hiddetinden bakdığı

yerlere şîrâre saçlar gibi görünüyordu. Bu hâl ile ufkun müntehî olduğu dağdan kadem kadem aşağı inerek yanımıza gelmeğe başladı.

Ben ise gönlüme bu vücûd-ı rûhânîye bir âşinâlık bir ünsiyyet hiss ider idim. Kendi kendime dir [der] idim ki bu çehre mutlakâ benim evvel gördüğüm bir sîmâdır. Yine kendi kendime dir idim ki bu yâ peri, yâ melek olacak, ihtimâl var mıdır ki aramızda evvelden bir âşinâlık bulunsun? Böyle itmi'nân ve tereddüdden mürekkeb bir hâl ile tarzına, tavrına, endâmına, etrâfına im'ân-ı nazar iderken bir de gördüm ki her adım atdıkça rehğüzârına parça parça birçok zincîrler dökülüb geliyor, zaman bildim ki bu cism-i latîf fikirde hâyâlini, levhada tasvîrini temâşâ iderek cemâl-i hâtır-ı karîbine (hâtır-firîbine?) meftûn olduğum hurriyyetin timsâl-i semâvîsidir.

Ne efsûnkâr imişsin âh ey dîdâr-ı hurriyyet.

Esîr-i 'aşkım olduk gerçi kurtulduk esâretten

Senindir şimdi cezb-i kalbe kuvvet setr-i hüsn etme

Cemâlin tâ ebed-dûr olmasun enzâr-ı ümmetden

Hurriyyet, cemâ'ate sadâsını lâyıkiyla ismâ' idecek kadar takarrüb idince yüksekçe bir kayanın üstüne çıkdıktan ve etrâfında olanları bir nigâh-ı gazab ve tahkîr ile ezdikden sonra bir sayha-i zehr -şikâf eyledi. Zann itdim ki "her ser gazanfer mîzend" hayâli hakîkat bulmuşdur.

Mevcûdların ekseri yanlarında yıldırım patlamış mürğân -ı dehşettede gibi yere kapandılar çırpınmağa başladılar.

Hurriyyet-i cemâ'atin bu hevl-i nâmerdânesini görünce -bulutdan henüz kurtulmuş berk-i çehinde gibi- bir mücessim-i heyecân âteşîn kesilerek didi:

- Ey hâbîdegân-ı gaflet! Ey me'lûfân-ı sefâlet! Ey takayyüd-perestân-ı esâret! Ey tezellül-perverân-ı cebânet! Ey mürtekibân-ı her-mezellet! Gözlerinizi sabâh-ı mahşerde mi açacaksınız? Kerdinizdeki kayd-i esâreti mâlik-i cahîme teslim itmek için mü saklarsınız [r harfi eksik]? Bir dakîka sonra bekâsına emîn olamadığınız hayâtınız için mü ile'l-ebed elsine-i nefret-i 'âlemde nâmınızı ibkâ idecek kadar korkarsınız?

Çektiğiniz bâr-ı hakârete mîzân-ı kıyâmetde sıkletinizi göstermek için mü tahammül idersiniz? Heyhât!

Ey hâbîdegân-ı gaflet! Sâni'-i kudret, âsâr-ı rahmetini temâşa için nazar virmiş. Siz o maşrık-ı hakîkati setr idiyorsunuz da hayâlinizle veyâ kulağınızla görmeğe çalışıyorsunuz, gözünüzü açık iken nâim oluyorsunuz, kapandıkça 'âdetâ meyyit hâline geli-

yorsunuz, içinizde en tecrübeli bir pîrin fikr ve nazarı, iki gözü anadan doğma 'alîl bir çocuğun ru'yâsı kadar, hakîkate isâbet idemiyor.

Efkârınızı uyandırmak için ihtiyâr itdiğiniz fedâkârlık çarşeblerinizi [çarşaflarınızı] yıkatmak için sarf itdiğiniz paraya tekâbül itmez.

Vücûdunuzu râhat döseğinden devr itmeyiniz ki leyâl-i 'adem gelüb çatıyor.

Çok zamân geçmeyecek ki gökleriniz meydân-ı sa'ye çıkmağı arzu eylese de vücûdunuzu tahrîk idemeyecek, gözünüz açılmak istese de göremeyecek, fikriniz taharrî-yi hakîkate başlasa da bir şey anlamağa muktedir olmayacak, yataklığınız timürden [demirden] olsa da toğrağa tahavvül idecek. Uyuyunuz, uyuyunuz! Gaflet hayâtı hâb-ı memâta tebdîl için bundan kolay tarîk yoktur...

Ey me'lûfân-ı sefâlet! 'Azîz-i Zü'l-celâl cümleyi dünyevî ve uhrevî her dürlü sa'âdete mazhar olmak isti'dâdiyle halk itmiş, siz karnınızı doyurmak için evlâdınızı aç bırakmağa tevekkül nâmı viriyorsunuz; kâsibler hubb-ı ilâhîye mazhar iken kuvvet-i lâ yemût ile geçinmeği kanâ'at zannıyorsunuz; insân için her şeyin sa'y ile hâsıl olduğu muhâkemât ile mübeyyen iken sa'yden el çekmeği makâsıd-ı dîniyye ve dünyeviyyenize medâr-ı münferid bilürsünüz, sürünüz, sürünüz! Çok sürmez ki siz de süründüğünüz yerler gibi hâk olursunuz!

Ey takayyüd-perestân-ı esâret! Fa'âl-i mâ-yürîd cümleyi hâlince mürîd itmiş, siz dâimâ nefsizinden irâdetin nez'ini murâd idiyorsunuz. Perestişiniz 'âdet veyâ menfa'at nâmıyla boynunuza takılan zincîr-i esâretedir. Yüzünüzü okşayan tâhir elleri ısırmak, başınıza pençe uran [vuran] murdâr ayakları yalamak kendinizce melekât-ı râsihadan olmuş çekiniz, çekiniz! Tâ ki boynunuzdaki bâr-ı girân sizinle mezâra gitsün zîrâ evlâdınız o kayıdlara tahammül idemez.

Ey tezellül perverân-ı cenâbet! Cenâb-ı hayru'l-mâkîrîn insânı her ne fitneye mübtelâ itmiş ise cümlesini takdîr için mi'yâr-ı 'akla mâlik olduğu hâlde yaratmış. Siz mevt korkusuyla helâk olacak bir hâle geliyorsunuz, habs endîşesiyle fikrinizi baş didiğiniz bir avuç kemik, vicdânınızı gönül didiğiniz bir parça et, nâtikanızı dudak didiğiniz birkaç damla kan arasında esîr-i zindân idiyorsunuz; divara [duvara] gölgenizi görseniz a'zânızın her biri bir başka yolda lerzenâk oluyor.

Titreyiniz, titreyiniz! Eczâ-yı bedeniyyenizin târ-mâr olması böyle bir ıztırâba lüzûm gösterir.

Ey mürtekbân-ı her-mezellet! Hazret-i râfi'ü'd-derecât cümleyi merâtib-i 'izz ve ibhâle vusûl için teklîf-i ma'nevî ve hevâ-yı nesîmî gibi mücerridât ve letâifden başka her dürlü bâr sıkletinden biri itmiş, siz bin miskînin hakkını, bin mukbilin hakâretini gerdanınıza tahmûl itmekden nefsinizi halâs itmek istemiyorsunuz, bu za'îf vücûdunuzla kürre-i zemîni başınıza, metâ'ib-i kâinâtı arkanıza yükletmek isteseler kabûlünden çekinmezsiniz.

'Alâ merâtibihim küçüğünüz, büyüğünüze o da kendi büyüğüne omuzlarını rikâb-ı tezellül itmek aranızda umûr-ı tabî'iyeden ma'dûddur.

Eziliniz, eziliniz! Vücûdlarınızı zîr-i zemîne geçirmek için öyle bir tazyîke ihtiyâc görünür. Ne zamân intibâh hâsıl idebileceksiniz? Ne zamân sa'âdetinizi düşüneceksiniz? Ne zamân mürîd ve muhtâr olduğunuzu bileceksiniz? Ne zamân merd olacaksınız? Ne zamân kaderinizi anlayacaksınız?

'Âlem bir Ka'be-i kemâle doğru şitâyân olmuş gidiyor, siz sâkin olduğunuz yerleri, şikârını ağyârdan sakınan sibâ' gibi, dişlerinize tırnaklarınızla bulunduğu merkezde tevfiğe çalışıyorsunuz, zanneder misiniz ki bu 'acz ve hakâretinizle berâber meşîyyete galebe idebilürsünüz? Ümîd eyler misiniz ki bu 'âlem-i devvâr içinde hâlin bir dakîka sükûn ve sebâtı kâbil olur? Gözlerinizin önünde cereyân idüb geçen hevâ-i dehânınıza bir nefes girüb çıkınca hâl didiğiniz devre-i hâyâli zamân-ı ömrünüzden tefrîk iderek 'adem-i âbâd hiçe hiçe sürüb götürmekte olduğunu idrâk idecek kadar nazarınızda kudret yok mudur? Bu ne garîb hâldir ki içinizden kiminle konuşulsa yarı sohbeti hâlden şikâyetdir. Yine hiçbiriniz hâlinizi muhâfazadan başka bir şey düşünmezsiniz. Zâhir öyle kıyâs idersiniz ki bu 'âlem-i havâdis sizin için bir merkez-i sükûn olub kalacaktır. Heyhât!

Dünyâda gördüğünüz bu kadar ahvâlin hangisinde sebât buldunuz? Meşhûdunuz olan bu kadar inkılâbâtın hangisinden kable'l-vukû' haberdâr oldunuz? Hiçbir peder rahm-i mâderde bulunan evlâdını sîmâsını, endâmını, zekâsını, ahlâkını keşfe muktedir midir? Değil ise bir 'asır için butûn-ı eyyâm içinde muhtefî olan 'asr-ı müstakbelin tavrını takdîr itmek nasıl mümkün olabilir?

Ne vakit hâl-i mâzîye muvâfık zuhûr itmişdir ki müstakbelin hâle mutâbakatına ihtimâl virülsün? Hâtıra gelmez neler olacak, tasavvurdan geçmez neler görülecek!

“setübdî-leke ..”

Bütün ebnâ-yı 'âlem nazarını istikbâle dikmiş, girdiği meslekde mütebassırâne devâm idüb gidiyor. Siz gûyâ ki bir yed-i gâlibe boynunuzu tutmuş da arkanıza çevirmiş gibi mâzîye hasr-ı nigâh eylemişsiniz.

Ayağınızın basdığı yeri gözünüz görmüyor. Her adım atdıkça bir hatargâha düşmeden bir yolda yürümeniz mümkün olmuyor. Düşününüz ki nazar, mâzîye masrûf olmak lâzım gelseydi sâni'-i hakîm, âlet-i bâsırayı arkada yaradırdı.

Mâzîde aradığınız nedir, gâib itdiğiniz 'ömrü taharrî iderseniz heyhât!

Zamânı kim i'âde idebilir? 'Âlemin devrini 'aksine çevirmeğe kim muktedir olur?

Ecdâdınızı mı istersiniz? Ânların rûhâniyeti, 'ulviyeti yed-i meşîyyetde olduğunu bilmez misiniz? Kaderle mi pençeleyeceksiniz? Şöhretlerini mi ararsınız? Ândan da dünyada eski paçavradan yapılmış birkaç kâğıd üzerine, isden tertîb olunmuş, birkaç damla mürekkebden başka size 'âid bir hisse-i verâset yoktur.

Bakiyye-i cismâniyyetlerini mi taleb idersiniz? Mezârlarına gidiniz, arayınız bakalım çürümüş kemikden başka ne bulabilirsiniz! İnsansınız, insan yetiştirmeğe me'mûrsunuz. O şöhretleri, o fazîletleri kendinizde, evlâdınızda hâsıl itmeğe çalışınız ki siz 'âvalim-i 'ulviyyeye nazar-ı tahassürle bakarak ânların hâline 'aciz ve meskenetle hayrân kalacağınıza, ânlar bu dünyâ-yı denîde sizin gösterdiğiniz 'ulviyyete baksunlar da 'avâlim-i 'ulviyyeden hâlinize, kemâlinize mütehayyir olsunlar. Düşünmez misiniz ki siz ne kadar eslâf-perest olursanız eslâfınızın kaderini o kadar tenzîl idersiniz? Bu 'âlem, 'âlem-i terâkkî iken evlâdını kendine fâik idemeyen pederler meftûniyete değil, hayır ile yâd olunmağa bile lâyık olamaz.

Nîce bir bu hâb-ı gaflet! Bu kadar zamandır gözü açık uyudunuz, gördüğünüz rû'yâların hangisi hakka isâbet itdi? Yaşadığınızdan yaşamaktan başka ne kazandınız? Eslâfınıza müessir-i celîleleri için bu kadar tahassür gösteriyorsunuz, ya ahlâfınız sizi hânği eserlerinizle yâd itsün? İsmimizi yalnız mezâr taşlarında mı bırakacaksınız? Bir mezâr taşının nakışları nihâyet yüz seneden ziyâde sürmediğini bilmez misiniz? O perestîş idercesine sevdiğiniz eslâf-ı kirâmdan kaçının mezârını gördünüz? Gördüğünüz mezârlardan kaçında yıkılmamış, bozulmamış, parçalanmamış taş buldunuz? Hürşîd ma'rîfet-i mağribden doğdu: Medeniyyet-i kadîmenin sabâh kıyâmeti yetişüb geliyor, demiryolları "Dâbbetü'l-arz"dan nişân veriyor, maârif bütün esrâr-ı tabî'ati fâş idiyor, telgraf yerin damarlarını bozuyor, yeni silâhların sadâsı musallat olduğu devletin başına Sûr-ı İsrâfil hükmünü gösteriyor, hâlâ mı uyuyacaksınız? Rûz-ı mahşerde mi uyanacaksınız?

Nîce bir bu ülfet-i sefâlet! Boyunuz iki karış iken hiç olmazsa vâlidenezin kucağında otururdunuz, şimdi üç arşun yükseldiniz, isteyen başınıza çıkıyor.

Basdığınız topraklardan hâsıl olan otlar büyüyor, boyunuzun berâberi oluyor, siz hâlâ doğruca durub da kendinizi kaddiniz kadar göstermeğe muktedir olamadınız.

Sevdiğiniz, beğendiğiniz ecdâdınız eğilirse Hâlık'a secde itmek veyâhud kılıca dayanmak için eğilirdi. Sizin ise kârınız, bilin ki şeytândan eşna' bildiğiniz, birtkaim mahlûkâtın 'âdet veyâ menfa'at namına ayağını öpmek için secdeye kapanmaktan 'ibâretdir.

Ecdâdınız mezârlarında doğru yatıyor! Siz dünyâda boynu eğri geziyorsunuz. Medeniyet hayvânların ön ayaklarını el yapmağa, bellerini düzeltmeğe çalışıyor, maymundan insân peydâ (ye harfi eksik) itmek istiyor! Siz mevcûd olan ellerinizi ayak hâline getirmeği, insân iken maymun olmağı iltizâm idiyorsunuz. Hâlâ böyle eğri büğrü mü gideceksiniz? Boyunuza olsun istikâmet virmeğe çalışmayacak mısınız? 'Aklınız hiçbir vakit 'ulviyyâta meyletmeyecek mi? Gözünüz dâimâ yere mi bakacak?

Nîce bir bu perestiş esâreti! Bir kerre şu parça parça zincirlere bakın ânlar saçlarımdan ziyâde hâtır-ı ribâ (?) mıdır?

'Acâib değil midir ki bana bir nigâh itmeğe tahammül idemiyorsunuz da bu kadar okka demîri boynunuzda, elinizde, ayağınızda taşımağa tahammül idabiliyorsunuz! 'Acabâ zincirin rengi benim çehremden güzel midir? Yoksa ânın acı acı sadâsı kadar benim sesimde litâf mı yokdur?

Beni ruhunuza Allah virmiş, zincîri ceskimize insân bağıyor, bilemem ki kulun zulmünü Hakk'ın 'inâyetine nasıl tercîh idersiniz. Bu taşıdığınız zincîr ecdâdınızın rûz-ı bâzûsı, ihvânınızın sa'y ve ikdâmıyladır. Üzerine güneş dokunsa eriyor. Rûzgâr esse paralanıyor, su dökülse eziliyor, benim bir nazarıma tahammül idemiyor da parça parça dağılıyor.

Siz hâlâ ânı tılsımla yapılmış bir ejder mi kıyâs idersiniz? Dâimâ vehminizle mi mukayyed olub kalacaksınız! İstikbâlde de mi eliniz, kolunuzu sallayarak bana doğru şitâbân olub gelmeğe muktedir olamayacaksınız?

Nîce bir bu mezellet-i cebânet! Neden korkar, durursunuz? Ölümden mi? Korkuna vakt-i ebedî hayâtı mûcib olmuş! Azıtdın mı? Dünyâda kime zincîr-i esâretten ağır bir bâr tahmîl olunmuş! Ecdâdınız fazîlet yoluna i'dâm olunmuş bir adamın kanından hâsıl olan lekeleri o fazîlete itbâ' için bir vasiyyetnâme 'add iderlerdi. İçlerinde

hurriyyet-i vatan, vazîfe-i insâniyyet uğruna şehîd olanlar vebâdan, hummâdan, veremden, nuzûlden ölenlere gâlib idi. Siz bu eslâf-perestlikle beraber neden o eser-i hamiiyetden bu kadar tebâ'üde çalışıyorsunuz?

Dünyâda her ne dürlü yaşanılırsa yaşansun neficesi ölüm olmayacak mı? Bir de bekâ-yı nâmı düşünmek yok mudur?

"Hevâ el-mevtü... " bây-ı hâl olacağınızı bilirken ne vakte kadar mezâra girmeğe çâre bulmak vâhimesiyle beyhûde yere, topraklara sürünüb duracaksınız? 'Azrâil önünde de mi taleb-i hayât ile merhamet dilenciliğinden kurtulamayacaksınız?

Nîce bir bu irtikâb-ı zillet! Tezellülden ümîd ittiğiniz fâide nedir? Toprak dâimâ pâ-yi mâl olur, hiçbiri avucu alub da başına koyan var mıdır? Soğulcan dâimâ yerlerde sürünüyor, hiç birini kaldırub da kafesde besleyen görülmüş mü? Kimin eteğini öpdünüz de ağzınız lezzet buldu? Kimin ayağına kapandınız da başınız göğe erdi? Dudaklarınız tuzlu tuzlu çukalara yapışdıkça şeker mi peydâ oluyor? Yüzünüz terli terli sahtiyânlarla dokundukça burnunuza misk kokusu mu geliyor? Tazallüm nâmına ağzınızdan çıkan kör dilenci ilâhîlerini kim dinledi? Kerye-i istirhâm nâmıyla gözünüzden dökülen nâmûs cevherleri kaç para itdi? Ne vakit kadar ma'sûm, çocuk gibi, istediğinizi yapamadıkça ağlayacaksınız! Ma'tûh ihtiyârlar gibi, istediğinizi hâsıl olmuş zannetdikçe secde-i şükr idüb duracaksınız!

Toprak olmayınca zelîl olduğunuzu anlayamayacak mısınız? Rûzgâr toprağınızı berhevâ idinceye kadar hiçbir sûretle 'ulviyyet bulamayacak mısınız?

Sübhânallahü'l-'ale'l-'azîm! Meğer ne-kadar me'lûf-ı hakâret, ne derecelerde esîri 'âdet olmuşsunuz!

Merdlik, levendlik, şecâ'at, hamiiyet, fezâil, mürüvvet, istihkâr-ı müşkilât, istikbâr-ı dîniyyât, cür'et-i teşebbüs, ihtiyâr-ı mehâlik ile serfirâz-ı akvâm 'add olunan millet siz misiniz? Ne kâzib şöhretler ne ma'nâsız dağdağalar!" . . . . .

Söz bu râddelere vâsıl olub da millet-i 'âlîşânımın 'unvân-ı iftihârî lisân-ı tezyîf ile yâd olunmağa başlayınca, ma'sûkasından 'akâyid-i mukaddesi 'aleyhinde makâlât işitmiş bir sevdâzede gibi, gönlümde iki cihetle dağ üstüne dağ açılmağa başladı.

Kendimi bulunduğum vakfe-i tahrîbden alarak mukâbele 'azmiyle temâsülün durduğu tarafa im'ân-ı nazar eyledim: gördüm ki hurriyyetin sağ cânibinde birçok vecîh ve mükellef zâtlar var, birazı sinn-i meşîbe varmış, hayt'u's-şâ'-ı zekâvet gibi, kuvve-i tecârüb ile revnak bulmuş bir nûr-ı sefid iltimâ' idiyor. Birçoğu nev-bahâr-ı şebâb içinde

henüz tâze hayât-ı zuhûr ile tarâvet-yâb olmağa başlamış çehrelerinden, hûn-ı çevşân-ı hamîyyet gibi, harâret-ı hissiyât ile galeyân itmiş bir renk-i civânmerd-i gülfeşân oluyor.

Cümlesinin dimağ-ı idrâki in'itâf-ı hûrşîd ma'rifetle mehtâb gibi sâf ve latîf bir nûr içinde parlayub duruyor, kâffesinin kalb-i hassâsı iltihâb-ı nâire-i hamîyyetle zemîn gibi koca bir 'âleme ancak gonca-yeş-pezîr olacak bir harâret-i istî'âb eyliyor.

Hepsi benden bin kat ziyâde bir hâhiş ile cevâba hâzırlanmış. Hurriyyet ise o gözlerini bir mîl-i müşfikâne ve tarz-ı 'âşkâne ile o fırka-i sâhib-i vakâra 'atf iderek bir lutf-ı garîb ile nazar iderdi ki bulunduğu edâ-yı dilnişîni gâib itdirmek havfiyle kimseler feth-i kelâma kıyamazlardı, nihâyet yine hurriyyet söze agâz iderek:

-Ey vatanın murâd-ı müşahhası milletin hâmî-yi necâtı (?), hamîyyetin sermâye-i hayâtı, insâniyyetin ümîd-i istikbâli, sevâbıkın burhân-ı kemâli, hâlin mükâfât-ı hermelâli (?), âtînin rehnümâ-yı 'izz ve ikbâli olan meslek perverân-ı hamîyyet!

Demir kâzib didiğim şöhret ânlara izâfetledir. Ecdâdınızı her dürlü fezâil-i insâniyyede vatanınızı her nev' bedâyî'-i tabî'iyeden mümtâz iden mu'tî-yi hakîkînin nâm-ı feyyâzına yemîn iderim ki on, on iki sene içinde kâh zincîr-i esâret didikleri ejder-i helâhil-feşânın dendân (?)-ı tasallutundan, kâh hükm-i gâlibâne ismiyle yâd eyledikleri peleng 'akûrun dehân-ı tagallübünden kuvve-i bâzû-yı himmetle iğtinâm itdiğiniz rızk-ı kerîm-i terakkî sizin de nâmınızı veliyyü'l-ihsân-ı insâniyyet olan mürebbiyân-ı akvâmın 'unvân-ı iftihârıyla berâber ahlâfın lisân-ı tahmîdinde ile'l-ebed müstakirr idecekdir.

İ'mârına çalışdığınız şehristan-ı temeddün daha tesîsine yeni başlanmış olmak cihetiyle şimdilik kabristan gibi mahûf, taş toprak gibi muhakkar görünüyor. Fakat bilmez değilsiniz ki istikbâlde nasıl bir firdevs-âbâd-ı sa'âdet olacaktır.

Mâzîyi düşünüb de şerm itmeyiniz, hâle nigâh idüb de fütûr getirmeyiniz ki zamânın âtî için besleyüb geldiği füyûzâtın tarîk-i 'azmini açdıkda ve tesrî'-i vusûlünü aramakda hakk-ı takaddüm sizindir. Ef'âlinizle nekadar iftihâr itseniz neden lâyük olmasun, ki yalnız nâmınız değil, fikriniz de ile'l-ebed bekâ bulacak, ile'l-ebed büyüyecek, ile'l-ebed rûhu'l-vakt (?) hükmünü bularak vücûd-ı cem'iyete hayât bahşolacak.

Gerek gâlibiyyet ve gerek mağlûbiyyet hâlinde yine neficesi böyle bir tevfiğ-i 'azîm olan maksad-ı mukaddesin hıdmetinden büyük dünyâda ne devlet, ne sa'âdet tasavvur olunabilir?

Küçük bir 'âlem vüs'atında 'âlî bir cennet kadarında (kaderinde?) olan vatan sizinle mübâhât ider iken siz vatana olan hizmetinizle neden iftihâr itmeyeceksiniz? Gayret, gayret ki şark ve garb terakkiyâtınıza nazar-ı hayretle bakıyor, cihân-ı medeniyet mizân-ı i'tidâlini rezânet-i ikbâlinizden bekliyor, ma'rifet kılmanıza, nâmûs-ı millet kılıcınıza, himmet-i fikrinize, hamiyet-i kalbinize sığındı.

Barika-i efkârınıza karşı cehâlet-i infilâk sabâha tesâdüf itmiş şecere gibi sergerdân-ı hayret olarak etrâfa çarpınmaktan pençe-i himmetiniz altında ta'addî-yi sayyâd elinde kalmış gerek cerîhadâr gibi bir müstekrih harhara-i me'yûsiyyetle dendân-ı kîne göstermekden başka bir şeye muktedir olamıyor. Galebe râyet-i 'azminizi ta'kîb için bir işâretinize bakıyor. Tevfik ezelfi, âğuş-i telakkîsini açmış teveccühünüzü bekliyor.

İleri! İleri! Ey millet-i 'âlimet ki dârü's-selâm-ı sa'âdet şu güzerânı birkaç gün ihtiyâr-ı müşâka mütevakkıf olan mazîk ıztırâbın hemân o tarafındadır.

Ben ne ta'rîf ideyim, ekdiğiniz tohum feyyâz-ı hamiyetin hafâ hâne-i istikbâlde perverşiyâb olan semere-i kemâlâtı işte gözünüzün önünde duruyor." Dedi.

Hayâl, sür'atiyle yine geldiği tarafa çekilerek, bir kerre silkindi, sarıldığı bulutdan sıyrıldı, vücûdunu âteşî kırmızı bir nûrânî libâs ile setr eyledi. Büründüğü sihâb-ı latîf ise elinde yine o renge mâil bir 'âlem şekline tahavvül itdi ki ortası milletin tâlî-i ikbâl ve seyf-i celâlınden nişân olan necm ve hilâl ile tezyîn olunmuş ve kenârına gümüş tellerle "Yed-i hurriyyetindir râyet-i ikbâl-i 'Osmânî – Bihamdilillâh irişdi devr-i istikbâl-i 'Osmânî" beyti nakş edilmişti. Hayât-perverlikde nefha-i rûhu andıran nesîmin hafîf, hafîf hübübuyla râyet-i temevvüc itdikçe gûyâ ki, hevânın tazyîki kürre-i zemîni tastîh ile inhidâbını izâle iderek, pîş -i nazarda şehirleriyle, sahrâlarıyla, nehirleriyle, deryâlarıyla bir kişver 'azamet-nümûn olmağa başladı.

Dikkatle bakdım: meğer o kişver -ki bir hârîka-i mahsûsa ile 'avâlim-i 'ulviyyeden numûne-i 'imrân olmak için hâke sevk olunmuş bir devletsarây-ı rûhânî zannolunurdu- sermâye-i vücûdumuz bir kabza-i hâkdan 'ibâret olan vatan-ı mukaddes imiş. Şu kadar var ki içinde mesnû'ât-ı beşeriyyeden mâddî ve ma'nevî mevcûd bildiğimiz âsârın binde biri kalmamış. Yerlerine hâyâlât-ı şâ'irânenin en galeyânlı zamânlarında 'âlem-i tasavvura bile güç hutûr ider nice bedâyi' kâim olmuş. Vaz-ı hendesîsinden mâ-'adâ hiçbir 'alâmetden o yerlerin içinde müte'ayyiş olduğumuz mülk olduğunu idrâk mümkün değildir.

Vatanın bu 'imrân-ı feyzâ feyzini görünce sükkânı, hayât-ı edebiyeye ile mübeşşer bir 'âlem-i imkâna vusûl bulmuş kadar, şevk ve meserretle o cânibe şitâb eyledim, takarrüb itdiğim sırada hevâ karardı.

Fakat mülkün her ciheti o derece tenvîr olundu ki şehirlerinde, yollarında, sahrâlarında, lem'a-nisâr olan nûrânî meskenlere bakdıkça mümkün-i kudretten binlerce mehtâbı yüz binlerce kehkeşânı, milyonlarca yıldızı câmi' bir 'âlem-i diğer peydâ olmuş kıyas itdim.

Refte refte yine sabâh oldu, ben de o zemîn-i 'imrâna vusûl buldum. Gördüm ki her merhalede bir güne nisbet bir kıt'adan ma'mûr bir 'âlemden servetli şehirler, her sâ'at başında şimdi şehirlerden, büyük kişverlerden mahfûz karyeler, her sokakda bildiğimiz saraylardan, zînetli kal'alardan metîn hâneler bulunuyor.

Timuryollar [demiryolları], 'âdî câddeler, nehirler, cedveller tomar kadar kesretde ve birbirine girift bir hâlde etrâfa yayılmış vesâit-i hâyatî her cihete cereyân-ı dem-i sür'atiyle îsâl idiyor, mâhi gibi ka'r deryâda yüzer, tâir gibi uc havâda uçar, vesâit-i intikâl peydâ olmuş ebnâ-yı beşer ecsâm-ı salebe gibi mâyi'ât ve ebharayı da pây-i mâl-i tagallüb eyliyor.

Ümmetin cevâhir-i tabî'at-ı 'ale'l-'umûm pîşgâh-ı istifâdesine, serâir-i hikmet bütün bütün kütübhâne-i intifâ'ına dökülmüş! İçlerinde en bedbaht 'add olunan bir fakîr zamânımızın en muktedir pâdişâhlarından ziyâde lezzet ve refâhla yaşıyor!

En zekâsız sayılan bir şâkirdin mahfûzâtı bugün en mütemeddin bir pây-i tahtın en zengîn kütübhânelerine sermâye-i iftihâr olan sunûf-ı kemâlâta mukâbil geliyor!

Hâkimiyet-i ümmet ki insânı istiklâl ef'âlinde bir dereceye kadar mâddiyâtın kavânîn-i tabî'iyyesine bile itbâ'dan ser-âzâd iden irâdât-ı ihtiyâriyye mütemmimâtındandır, mukteziyâtını kâmilen fi'ile getirmiş. Herkesi kendi 'âleminde cihângîrlere gıpta-resân olacak bir saltanat-ı hâssa ile mensûb olduğu cem'iyetde kâffe-i evâmîr ma'kûlesini infâz eylediği için heyet-i medîne her cüzü bir pâdişâhdan tereküb itmiş bir vücûd gibi görünüyor.

Kuvâ-yı hükûmet ki, mâhiyetinde müselles gibi üç hatt-ı istikâmetden mürekkebdir, yed-i vâhidenin pençe-i tagallübünden intizâ' iderek her biri âhirin tetâvülüne hadd-i ta'dîl, her biri heyet-i 'umûmiyyenin teşekkülüne mütemmim olmuş meb'ûsân-ı ahâlî 'adâlet-i ilâhiyyenin tatbîkâtında hemân hemân bu köhne cihân-ı ibtilâyâ dair mihnet sıfatından bir tecerrüm-i tâm isti'dâdı virmeğe, mahkemeler dîvân-ı

maşherden numûne olabilecek bir şekl-i hâil bağlamış... Rehgüzâr-ı ta'addîye âhenîn sedler, sengîn divarlar [duvarlar] çekmeğe memûrîn-i icrâ yerine gûya ki birer melek-i müekkel resmi libâs-ı hükûmetle insân kıyâfetine temessül itmiş... Tahkîk-i cinâyet ve kabâyihda "Kirâmen Kâtibîn" ile müsâbakat itmeğe çalışıyor.

Fakat intişâr-ı ma'rifet kuvvetiyle kavâ'id-i hukûk ve vazâif-i 'ulûm-ı müte'ârifeye 'idâdına dâhil olmuş ve ahlâk-ı tathîr-i zamâirde herkese irâdât-ı cem'iyetin âmâl-ı zâtîyyesinden ziyâde şevk ve inhimâk ile icrâsını mütemmimât-ı insâniyyet ve lezâyiz-i hayâtından bildirmek cihetiyle ne kudret-i teşrî' vaz'ına muhtâc-ı nizâm, ne tebe'a-i kazâ hakkında müstefîd idecek müdde'î, ne memûrîn-i icrâ infâz olunacak ahkâm bulabilir.

Usûl-i mes'ûliyyet her me'mûra göre kalbinde bir ilâhî mahkeme-i serâir-i âşinâ peydâ itmiş. Herkes uyku zamânında hâbgâhını bir makbere-i sükûn bilerek muhâsebe-i nefisde fikr ve vicdânını münkirîne kâim-makâm 'add eyliyor.

Hurriyet ki rûhun kâffe-i ezvâk ve temâyülâtına sâik-i istikmâl ve 'ömrün envâ'-ı âfât ve ihtiyâcâtına bedel-i tesliyetdir. Her ferdin ef'âlinde, efkârında, neşriyatında, ictimâ'ında kat'ıyyü't-te'sîr bir hükm-i şâhâne infâzına başlamış.

A'zâ-yı cem'iyetin ihtilâfât-ı matâlibı nağmât-ı mûsikîden mümtezic bir âhenk ittihad hâsıl idiyor. Tasdikâtına tab'an bî-ihdiyâr olan kuvâ-yı zihniyye men'-i tecâvüzden mâ-'adâ her dürlü kuyûddan, müehhizât-ı 'ukalâdan başka her nevi' mu'ârizdan masûn idilmiş...

Herkes her gün bir fikr-i cedîd peydâ eyliyor.

Tecârüb ve istidlâlât-ı hakîme ile hakîkati zâhir olan efkâr-ı cedîdenin her birinden bütün 'âlem-i insâniyyeti müstefîd eyleyecek nîce âsâr-ı bedî'a meydâna çıkıyor. Ziyâ gibi etrâfa dağıldıkça safvet ve incilâ bulmak ve uğradığı yerleri bir hayât-ı sâniyeden behredâr itmek hâssa-i feyyâzânesine mâlik olan mütâla'ât-ı sâdika mecâlis-i ülfete inhisâr-ı beliyyesinden bütün bütün halâs olarak iki eliyle bir başı olan her bâliğ reşîd için bir basma destgâhı [tezgâhı] me'kûlât ve melbûsâtdan mübrim ihtiyâcâtdan ma'dûd olmuş bir hâtırdan güzâr iden tasavvur aradan iki gün geçmeksizin lâ-akall birkaç milyon kuvve-i müdrikeye intibâ' idiyor.

Bu vâsıtâ ile hâsıl olan telâhuk-ı efkâr sâyesinde ihâta-i ma'lûmâtda bir adam bir millet, bir millet ise bir 'âlem kadar iktidâr gösteriyor.

Herkes ebnâ-yı milleti tev'emân-ı mülâsık ve hâk-i vatânı mesîre-i müşterek 'add eylemiş milyon milyon toplanıyorlar. Zamânımızda siyâsiyyâtça en hatırlı hükmünce en

dehşetli 'add olunan mesâili bî pervâ müzâkere idiyorlar. Müsâviyyât-ı ma'nevî-yi hakîkîsini ifâdeye başlayarak kâbiliyyât-ı efrâd 'anân-be-'anân dinilecek derecelerde müsâbakaya kalkışmış. En zayî' olanlar, en şerîf olanlar ile hemkader olmak râddelerine geldiği hâlde, yine en şerîf olanların haysiyyeti tenezzül itmek değil bi'l-'akis rif'at-'yâb oluyor. Hakk-ı tasarruf bir mer'iyet-i mutlaka bularak herkes mülkünü kendi için mahlûk bir 'âlem-i diğerkıyâs eylemiş. Her hânedede bir 'âilenin her dürlü ihtiyâcât ve lezâizini istihsâl için mekteb gibi, dârü'l-kütüb gibi, numûne hâne gibi, destgâh gibi, mesîre gibi iktizâ iden te'sîsâtın kâffesi mevcûd bulunuyor.

'İbâdın harem-i büyütu Hudâ'nın Beytül-Harem'ine yakîn bir mertebede mukaddes tutulmuş, fısk ve ta'addî veyâ zulüm ve tagallüb âsitânlarından güzâr idemiyor.

Muhâbere kâ'idesi masûniyyet kuvvetiyle bir serbestî-yi mutlak hâline gelmiş her istiyen hânesinde bir telgrafhâne bulunduruyor istediği âdam ile istediği lisân ve işâret üzere te'âtî-yi efkârda bir mâni'a tesâdüf eylemiyor.

Herkes milleti için varını telef itmeğe hâzır, fakat milletin her dürlü fedâkârlıktan gınâsı var, herkes vatanı için fedâ-yı cânâ mehyen fakat vatanın kurbâna ihtiyâcı yok. Mâ-hasale ebnâ-yı vatanın her biri bir cihân kadar büyümüş, kâffesi tabî'at-ı 'âleme bütün gütün tagallüb itmiş, imkân dâhilinde bir matlab-ı meşrû' kalmamış ki bir ferd için tahsîline iktidâr-ı mefkûd bulunsun. 'Âlem-i hayâlde bir nevi' lezzet veyâ bir cins-i kemâl bulunmuyor ki cihân-ı şuhûdda misli mevcûd olmasun.

Vatanın bu feyz-i 'âle'l-âline nazar-endâz iftihâr oldukça hayretimden, meserretimden bayağı ğaşy olmuşidim.

Uykudan o hayâlât-ı rûh-perver içinde uyandım, o derece sevdâ-zede-i inbisat olmuşum ki tekerrür-i menâm ile i'âde rû'yâ kâbil olurmuş gibi yine gözlerimi kapayarak pîşgâh-ı nazraya çekilen perde-i zalâm arasında gördüğüm 'âlem-i kemâlâtın bir daha temâşâsına sâ'atlerce çalışdım, tabî'î muvaffak olamadım. Fakat hâlâ 'ömrümün en büyük sermâye-i safâsı bu temâşânın tasavvurât-ı rûh-perveridir.

*Ne yâr-ı cân imişsin ah ey ümîd-i istikbâl
Cihanı sensin âzâd eyleyen bin ye's ü mihnetten
Senindir devr-i devlet hükmünü dünyâyâ infâz et
Hudâ ikbâlini hıfz eylesün her dürlü âfetden*

Temme

Sonuç

Namık Kemal, sadece edebiyatımızda değil düşünce hayatımızda da üzerinde durduğu kelime ve kavramlarla hatırlanan önemli bir düşünür ve edebiyatçıdır. Doğu dünyasının yanı sıra Batı dünyasına da hakimdir.

Onun "büyük vatan şairi" olması Tanzimat dönemindeydir.

"Namık Kemal, Tanzimat devri edebiyatının en çok dikkate değer şahsiyetlerinden biridir. Kendi kendisini yetiştirmiş bulunmasına ve bazen de çok sathileşmesine rağmen genel kültürünün genişliği ve kuvveti inkar edilemeyecek durumdadır. İlk edebi kültürü tamamıyla Doğu'ya bağlıdır. Bu sebeple şiiirlerinin ekserisi eski tarz şiiirin her bakımdan tesiri altındadır. Tasvir-i Efkâr'la birlikte yavaş yavaş yüzünü Batı'ya döner."¹⁶

Namık Kemal'in asıl şöhreti eski edebiyatla değil yani tarzda yazdığı sosyal konulardaki şiiirleri ve makaleleridir. Bu makalelerin önemlilerinden biri "Rüya"dır. Vatan ve hürriyet bu makalenin temelini oluşturur. Aslında bu iki tema Namık Kemal'in düşünce hayatının temelidir. Hürriyet perisi gaflet uykusunda olanları uyandırmaya çalışırken geleceğe de önem verir. Geleceği yaratacak olan medeniyet hızla gelişirken bu gelişmenin gerisinde kalan devletler yok olmaya mahkumdurlar. Kemal'in amacı gelişmiş bir vatan imajı çizmek ve bunu halka benimsetmektir. Toplumun bilinçli her bir bireyinin bir devlet kadar güçlü olduğunu savunan yazar istikbalin tek ümidinin hürriyet olduğunu söyler.

Bu fikirler ışığında Rüya'yı ve yazarı değerlendirirsek neden Namık Kemal'in "Vatan Şairi" olduğunu anlamamız mümkündür. Dönemin gelişmelerine kayıtsız kalamayan ve halkın kayıtsız kalmasını da engellemeye çalışmak yazarın en büyük gayesidir.

Kaynakça

AKYÜZ, Kenan, **Batı Tesirinde Türk Şiiiri Antolojisi**, Ankara 1970.

BOLAYIR, Ali Ekrem, **Namık Kemal**, İstanbul 1930.

DOĞAN, Atilla, "Son Dönem Osmanlı Düşüncesinde Yeni Etik Arayışları", **Etik Sempozyumu**, Sakarya 2003.

İNALCIK, Halil, **Osmanlı Devleti, Toplum ve Ekonomisi**, İstanbul 1993.

KAPLAN, Mehmet Kaplan, **Namık Kemal: Hayatı ve Eserleri**, İstanbul 1948.

¹⁶ Geniş bilgi için bkz: Kenan Akyüz, **Batı Tesirinde Türk Şiiiri Antolojisi**, Ankara 1970

- KODAMAN, Bayram, **Avrupa Emperyalizminin Osmanlı İmparatorluğu'na Giriş Varsıtaları**, Ankara 1980.
- _____, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Çağdaşlaşma Sorunları", **Türk Modernleşme Sempozyumu**, Ankara 2005.
- KORKMAZ, Ramazan, **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara 2007.
- ÖNBERK, Nevin, **Namık Kemal'de Özgürlük Fikri**, Ankara 1993.
- PARLATIR, İsmail, **Rüya'nın Fikir Örgüsü**, Ankara 1993.
- SEVÜK, İsmal Habip, **Edebi Yeniliğimiz**, İstanbul 1935.
- TANSEL, Fevziye Abdullah, **Namık Kemal'in Hususi Mektupları I**, İstanbul 1967.
- V. Stambulov, **Hürriyet Savaşçısı Namık Kemal**, Ankara 2007.